

Innarluuteqarneq kisitsisillu

Allaaserisami matumani misissueqqissaarnerit nalunaarutillu assigiinngitsut **inuit innarluutillit amerlassusiinik paasinarsisitsisinnaasut** sammineqarput. Kalaallit Nunaanni inuit piginnaasatigut killeqartut qassiunerannik piginnaasatigulluunniit killeqarnerminnut tunngatillugu akornuteqaramik innarluuteqarlutik inuusut qassiunerannik nalunaarsuisoqarsimangilaq. Assigiinngitsunilli misissuisoqarsimavoq misissueqqissaartoqarsimallunilu nunami maani inuit innarluutillit qanoq amerlatiginerannik paasinarsisitseqataasinnaasunik.

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi **immikkoortoq 31 innarluuteqarneq pillugu kisitsisitigut paasissutissanik katersuinissamut pisussaaffiliivoq**. Kisitsisitigut paasissutissat inuit innarluutillit inuunermi atugaannik misissuinissamut iluaqutaasinnaapput taamalu politikikkut iliuuseqarnissamut piginnaatitsissallutik isumaqatigiisutillu naammasineqarnissaannut qulakkeerutaassallutik.

Nassuiaanermi suna periaaserineqassava

Innarluuteqarnerup qanoq nassuiaarnera inunnik innarluutilinnik kisitsinermi inernerusunut sunnuteqartarpoq. Periaaseq nassuiaariaaserlu aalajangersimasoq imaanngilaq periaatsimit allaminngarnit pitsaanerussasoq, nassuiaassutilli assigiinngitsut assigiinngitsunut uuttuutaasarpot. Taamaattumik kisitsisinik inunnit innarluutilinnut tunngasunik misissuitilluni pingaaruteqarpoq eqqumaffigissallugu innarluutinik paasinnittaaseq suna inernerusunut tunngaviunersoq.

Tilioq 2020-mi Ilisimatusarfik suleqatigalugu misissukkanik "Innarluuteqarnermut isummat"-nik qulequtalerneqartunik saqqummersitsivoq. Misissuineq tamanna apersuineri immersukkanik tunngaveqarpoq, tamatumani apersoneqartut aperineqarput imminnut innarluutillit nalilernersut.

Apersoneqartut 18 procentii taamatut aperineqaramik angerput. Nassuiaammi tamatumani innarluuteqarneq pillugu siammasissumik paasinnittaaseq atornerarpoq inuillu namminneq innarluuteqarnerminnik naliliissutaannik aallaaveqarluni. Taamaalilluni nammineq isuma atorlugu innarluuteqarnermut nassuiaataapput.¹ Naatsorsueqqissaartarfik naapertorlugu 2020-mi Kalaallit Nunaat 56.081-inik inoqarpoq². Tassa **Kalaallit Nunaanni innuttaasut 10.000-it missaanniittut namminneq innarluuteqarsorippot**.

Innarluuteqarnermut nassuiaat nammineq naliliiffiusoq atugaaqaaq inuillu namminneq innarluuteqarnermik paasinnittaasiannik taamaallaat tunngaveqarluni. Nunat arlaanni inuit innarluutillit amerlassusii pillugit paasissutissanik katersueriaaseq tamanna nalorninartortaqarpoq inuit piginnaasatigut killeqartut innarluuteqarnerlutik namminneq nalilersinnaanngimmassuk inuillu piginnaasatigut killeqanngitsut innarluuteqarnerarsinnaammata³. Ilisimatusarfiup Tiliullu misissuineranni imminut innarluuteqartut nalilersimasut 18 procentiusut nunani tamalaani inuit innarluutillit amerlassusii missiliuunneqartartunut qanippot. Assersuutigalugu World Health Organisation naliliivoq **nunarsuup inuisa 15 procentii innarluuteqartut**⁴. Kalaallit Nunaanni innuttaasut 15 procentii tassaappot **inuit innarluutillit 8412-iusut**. Kalaallit Nunaanni 2020 tikillugu innarluuteqarneq tunngavigalugu ikiorsiissuserneqarnissamik

¹ Nammineq isuma atorlugu innarluuteqarnermut nassuiaatit innarluuteqarneq pillugu danskit ilisimatuutut misissuiviata VIVE-p misissuinerani annertuneri atornerarput. Ilaatigut takusinnaavatit: Amilon, Bojsen, Østergaard og Rasmussen, 2017, Personer med Handicap – Hverdagsliv og Levevilkår 2016.

² Naatsorsueqqissaartarfik, 2020.

³ Bredgaard, 2020.

⁴ World Health Organization, 2015.

tapiiffigineqarnissamilluunniit qinnuteqassagaanni *inuttut annertuumik innarluutilittut* nalunaarsorneqarsimasariaqarpoq. Naalakkersuisut aamma Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsineranut Naalakkersuisoqarfik nalunaarsukkat taakku tunngavigalugit 2018-2019-imi 2016-2017-imilu inuit annertuumik innarluutilittut nalunaarsorneqarsimasut qanoq amerlatiginerannik kisitsisitigut naatsorsorsukkanik marlunnik saqqummersitsisimapput. Naatsorsukkanit taakkunannga erserpoq **2018-19-imi innuttaasut 1131-t** annertuumik innarluuteqarneq pillugu peqqussut taamani atuuttoq naapertorlugu nalunaarsorneqarsimasut, **2016-2017-imilu innuttaasut 1542-t** peqqussut tamanna naapertorlugu nalunaarsorneqarsimallutik. Kisitsit tamanna nunami maani inuit innarluutillit amerlassusiisa ikinnerpaaffiattut isigineqarsinnaavoq, inuit innarluutillit nalunaarsorneqartarmata aatsaat inuk peqqussutinut taamani atuuttunut naapertuumik kommunimit tapiiffigineqartarnissamik qinnuteqarnermini akuerisaasimappat. Qinnuteqaatillu naliliivigineqartarput suliat pillugit atuakkiani innarluuteqarnermut pisortatigoortumik nassuiaatitut taaneqartartut naapertorlugit, nassuiaatillu taakku kikkut pisortaqaarfinit tapiiffigineqarsinnaatitaanerannik pisortatigoortumik killiliinernik tunngaveqartarlutik⁵.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni innarluuteqarneq piginnaasatigut killeqarnerit inuiaqatigiinnilu aporfiusartut imminnut atassuteqarnerattut nassuiarneqarpoq, inuit piginnaasatigut killeqartut inuiaqatigiinnillu allatulli tamanut peqataasinnaatiginngimmata. Inuup nammineq pisinnaasai, kissaatai pissutsinilu atukkamini taarsiissutitut tapiiffigineqarnermini misigisai aporfittut misigineqartartunut sunniuteqangaartarput. Naatsorsuineri misissuinermiluunniit ataatsimi attuumassuteqartunik tamanik nassuiaanissaq imaannaanqeaaq, taamaattumik assigiinngitsunik naatsorsueriaaseqartoqartariaqarpoq inuit innarluutillit amerlassusiinik aalajangiiffiusinnaasumik missiliuiniarsariumalluni. Tassa misissuineri ataasiinnarmi erseqqissumik inerniliisoqarsinnaanngilaq inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni najugaqartut qanoq amerlatiginersut. Innarluuteqarnermik paasinnittaatsit naatsorsueriaatsillu assigiinngitsut aatsaat atoraanni missiliuisoqarsinnaassaaq.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Kalaallillu Nunaanni innuttaasut innarluutillit Danmarkimiittut

Kisitsisit atorlugit misissuineri inuit arlalinnik innarluutillit, eqqarsartaatsikkut innarluutillit imaluunniit inuit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugallit misissuivigineqarpiarneq ajorput apeqqutit atorlugit misissuinerit nalunaarsuinerilluunniit allat inunnit taakkunannga atorneqarsinnaaqqullugit misissueriaaseq immikkut naleqqussarneqartariaqarsinnaasarmat⁶. Tiliup Iisimatusarfiullu misissuinerat *Innarluuteqarnermut isummat* eqqarsaatigalugu tamanna ilaatigut isummiunneqartariaqarpoq, innuttaasut tamaasa ataatsimut isigalugit tamatumani misissuiviginiarneqartuummata, taamaattumillu inuit qulaani eqqaaneqartut peqataatinniarlugit immikkut iliuseqartoqanngimmat.

Inuilli taakkorpiaat pillugit paasisaqarnerusinnaavugut nalunaarusiaq *Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit Ukiumoortumik nalunaarut 2020-mi* Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqtariinnullu Inatsisinillu Atuutsitsineranut Naalakkersuisoqarfimmeersoq aqqutigalugu. Ukiumoortumik nalunaarummi allassimavoq **inuit innarluutillit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugallit 132-usut**. Tamatuma saniatigut allassimavoq **inuit innarluutillit 126-t 2020-mi paaqqinnittarfimmi Danmarkimiittumi najugaqartut**.

⁵ Takuuk Lars Grönvik innarluuteqarnermut nassuiaariaatsit tallimat pillugit najoqqutassiaa uani issuarneqartoq: Olsen, L. og Bonfil, I. S., 2013, Valg af Handicapbegreber gør stor forskel i (ed. Bonfil, Kirkbæk, Olsen og Tetler) *Handicapforståelser: Mellem teori og praksis*.

⁶ Molden allallu, 2009.

Danmarkimi inissiisoqartarpoq inissiinerup nalaani naliliisoqarsimasarmat Kalaallit Nunaanni naleqquttumik neqerooruteqartoqanngitsaq.

Tiliumi aamma tusagaqartarpugut inuit innarluutillit ikiorsiissutit pisariaqartitativit piummallugit Danmarkimut nuuttariaqartutut misigisut pillugit. Innuttaasut inissinneqarnatik namminneq nuunnarlutik aalajangertut nalunaarsorsimangillat, taamaattumillu taakkua qanoq amerlatiginerat ilisimaneqanngilaq⁷. Tassa isummiunneqarsinnaavoq inuit innarluutillit arlallit Kalaallit Nunaannut atassuteqartut misissuinerni ilanngunneqartanngitsut Kalaallit Nunaata avataaniimmata.

Inunnik innarluutilinnik nalunaarsuineq aamma ajoqutaasinnaavoq

Pisortanit ikiorserneqarluniluunniit tapiiffigineqarnissaq ilaatigut siunertaralugu inunnik innarluutilinnik pisortatigoortumik nalunaarsuineq inuit innarluutillit aalajangersimasut ilaannik tusaamanerlugaalersitsisinaallunilu immikkoortitsissutaalersinnaavoq. Tamannarpiaq pissutigalugu pingaaruteqarsimavoq inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaata nr. 13, 12. juuni 2019-imeersup atuutilerneratigut piginnaasatigut killeqarneq tunngavigalugu ikiorserneqarlunilu tapiissutisiumalluni inuttut annertuumik innarluutilittut pisortatigoortumik nalunaarsorneqarnissaq pisariaarummat. Innarluuteqarnermut tunngasunik kommunini suliallit naapertorlugit tamanna inuit innarluutillit amerlanerit aamma sukkanerusumik tapiiffigineqarsinnaalerannik kinguneqarpoq⁸.

Aappaatigulli kisitsisit atorlugit inunnik innarluutilinnik nalunaarsuineq piffissap ingerlanerani inunnik innarluutilinnik inuiaqatigiinni immikkoortitsinernik qulaarinissamut iluaqutaasinnaavoq. Ilaatigut inuit innarluutillit ilinniakkamik aallartitsinngikulanerunerat suliffeqanngikulanerunerallu ersersinneqarsinnaavoq taamaalillunilu pineqartut pillugit politikerit paasissutissilluarneqarnerusinnaassallutik. Kisitsisitigut paasissutissanik ingerlaavartumik katersisoqartarnissaanik qulakkeerisoqarsinnaassaaq, inuit innarluutillit immikkut paasiniaaviginissaannut periarfissaqassalluni innuttaasut peqqissusiannik misissuisarnermut ilagitillugu. Taamaalillutik Naalakkersuisut inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissummi immikkoortumik 31-mik eqqortitsilluarnerusinnaassapput.

Atuagassat allat innersuussutillu:

Amilon, A., Bojsen, L. B., Østergaard, S. V. og Rasmussen, A. H., 2017, *Personer med Handicap – Hverdagsliv og Levevilkår 2016*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Bonfil, I. S. og Olsen, L., 2013, Valg af Handicapbegreber gør stor forskel i (ed. Bonfil, Kirkbæk, Olsen og Tetler) *Handicapforståelser: Mellem teori og praksis*. København: Akademisk Forlag

Bredgaard, T. 2020. Kapitali 1: Problemer og undersøgelsesdesign i *Thomas Bredgaard, Finn Amby, Helle Holt og Frederik Thuesen (red): Handicap og Beskæftigelse. Fra barrierer til broer*. København K: Djøf Forlag.

Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfik. 2020. *Inuit annertuumik innarluutillit. Inuit annertuumik innarluutillit qanoq amerlatiginerannik naatsorsuineq*. Naalakkersuisut.

---

⁷ Frandsen allallu, 2019.

⁸ Daverkosen D., 2021.

<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Familie/DK/0709%202020%20Opgrelse%20over%20personer%20med%20handicap%20DK.pdf>

Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit Ukiumoortumik nalunaarut 2020, Naalakkersuisut.

<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Familie/DK/D%3%B8gninstitutionernes%20%3%A5rsberetning%202020%20DA.pdf>

Daverkosen D., 2021, Kommunit inatsit naapertorlugu sullissinngillat, periarfissinneqarsimappalli (ed. NIIK aamma Tilioq) *Innarluuteqartut pitsaanerusunik atugaqartariaqarput*. Sermitsiaq.ag. <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2021/03/Handicapavis-40-sider-5.pdf>

Frandsen, M. G., Hendriksen G. L., Filskov N., Zarreparvar M, Holck, L. 2019. Handicap – Status i Grønland 2019. Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Institutti.

https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/imr_status_handicap_dk_2019.pdf

Grønlands Statistik. (2020c). *Grønland i tal 2020*. Naatsorsueqqissaartarfik.

http://www.stat.gl/publ/da/GF/2020/pdf/Grønland_i_tal_2020.pdf

Ilisimatusarfik aamma Tilioq 2020, *Holdninger til Handicap*, Tilioq.

<https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/11/Tilioq-Holdninger-til-Handicap-NOV20-web.pdf>

Molden, T. H., Wendelborg, C., & Tøssebro, J. (2009). *Levekår blant personer med nedsatt funksjonsevne: Analyse av levekårsundersøkelsen blant personer med nedsatt funksjonsevne 2007*. NTNU samfunnsforskning.

Naalakkersuisut, 2017, *Inuit innarluutillit, Inuit annertuumik innarluutillit qanoq amerlatiginerannik naatsorsuineq*. Naalakkersuisut.

<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Familie/DK/Opg%3%B8relse%20over%20personer%20med%20handicap.pdf>

NIIK aamma Tilioq, 2021, *Innarluuteqartut pitsaanerusunik atugaqartariaqarput*. Sermitsiaq.

<https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2021/03/Handicapavis-40-sider-5.pdf>

Tilioq 2020, *Inuit innarluutillit amerlasuut suliffeqanngillat*, Tilioq.gl.

<https://tilioq.gl/stor-ledighed-blandt-personer-med-handicap/>

World Health Organization, 2015, WHO Global Disability Action Plan 2014-2021, Better health for all people with disability.

<https://www.who.int/publications/i/item/who-global-disability-action-plan-2014-2021>